

Åtgärder för att möta parallella kriser

Låt hanteringen av coronakrisen bidra till att nå klimatmål och gynna biologisk mångfald

Sverige och världen står inför flera kriser. Dels en akut pandemi med påföljande ekonomisk kris. Dels pågående, akuta och långsiktiga kriser för såväl klimat som biologisk mångfald - kriser som gör våra samhällen mycket sårbara. Det sker just nu en snabb och omfattande samhällsomställning med stora permitteringar och varsel, kraftigt minskat resande, minskad produktion och konsumtion samt krisande företag. För att möta detta presenteras i snabb takt politiska beslut om stödpaket och krisåtgärder som kommer påverka samhällsutvecklingen under många år framöver.

Det krävs tuffa prioriteringar och åtgärder för att stävja pandemin och dess effekter. Att rädda liv och garantera alla människors rätt till hälsa och sjukvård är självklart högsta prioritet.

När coronakrisen är över finns såväl klimatkrisen som krisen för ekosystem och biologisk mångfald kvar. Att återvända till *business as usual* är inget alternativ, eftersom det förvärrar miljökriserna och långsiktigt leder till ännu större risker och osäkerheter. Det är därför viktigt att dessa kriser inte prioriteras bort, politiken måste klara av att se dem samtidigt. Vi riskerar annars att tappa fart i arbetet med att bromsa klimatförändringarna och rädda den biologiska mångfalden, och i värsta fall kan responsen på coronakrisen till och med förvärra dessa kriser. Det har världen inte råd med. Även här handlar det om att rädda liv.

De åtgärder som presenteras för att hantera de ekonomiska konsekvenserna av coronakrisen behöver därför – så långt det är möjligt – samtidigt bidra till att lösa de allvarliga samhällskriserna som klimatförändringarna och utarmningen av den biologiska mångfalden är. På kort sikt behövs satsningar för att säkra människors hälsa och ekonomiska trygghet. På längre sikt behövs offentliga stimulanspaket som måste riktas så att de ger största möjliga samhällsnytta. Istället för att bevara och förstärka en ekonomi som bygger på fossil energi och ohållbart resursutnyttjande, måste fokus ligga på att snabba på en omställning för att minska utsläppen och stoppa utarmningen av biologisk mångfald. Här finns en chans att investera i framtidens branscher och i omskolning till långsiktiga gröna jobb åt dem som behöver lämna miljöförstörande branscher. På så sätt kan investeringar ge ny fart åt ekonomin och samtidigt bidra till långsiktig resiliens genom att motarbeta klimatkris och förlust av biologisk mångfald.

Coronakrisen drabbar svaga och utsatta grupper hårdast. Globalt ser vi exempel där regimer har tagit coronakrisen som intäkt för ett ökat förtryck. Ett öppet samhälle och ett starkt civilsamhälle är grundbultar i en fungerande demokrati. Det är viktigare än någonsin att politiken bidrar till ett starkt försvar för demokrati, mänskliga rättigheter och global solidaritet.

De flesta av de förslag som presenteras här handlar om åtgärder som på längre sikt kan bidra till jobbskapande och till att stimulera ekonomin, samtidigt som de innebär viktiga steg för att åstadkomma den nödvändiga omställningen.

Kanalisera resurser för omställning

Grön omställningsfond. Etablera en statlig, grön fond för att bidra till en snabb, jobbskapande och rättvis omställning. Syftet med fonden är att stödja och möjliggöra klimat- och miljöinvesteringar i såväl privat som offentlig sektor. För att få stöd ur fonden bör det ställas krav på att verksamheten bidrar till uppfyllande av miljömålen och skapande av nya gröna jobb. Den skulle också kunna användas för att genomföra näringslivets klimatfärdplaner inom ramen för Fossilfritt Sverige.

Miljövillkor för finansiellt stöd. En stor del av den utökade utlåning och finansiellt stöd, som kommer att ske framöver på grund av coronakrisen, bör utformas och riktas så att de skapar förutsättningar för en hållbar ekonomi och långsiktigt hållbara affärsmodeller. Regeringen bör undersöka möjligheten att med utgångspunkt i *EU taxonomy for sustainable activities* (även om denna ännu inte trätt i kraft) premiera företag som redan ryms inom definitionen för grön verksamhet. Taxonomins kategorisering av verksamheter kan också vara en utgångspunkt för att bevilja tillgång till villkorade medel. Detta sporrar företag som ännu inte når upp till definitionen att förbättra sin miljöprestanda.

Styr mot gröna jobb

Ett grönt utbildningspaket. För att möjliggöra en nödvändig omställning kan en del av de permitteringar och varsel som nu är oundvikliga hanteras genom att erbjuda omskolning till nya jobb i gröna branscher. Det behövs satsningar på utbildning för att skapa de kompetenser som kommer att behövas i en stor omställning.

Satsa på gröna jobb. Det hållbara samhället kräver mängder av ny arbetskraft inom gröna sektorer. Allt från kollektivtrafik, energieffektivisering och digitalisering till kultur, naturturism och ekologiskt jordbruk. Även arbeten inom till exempel vård, skola och omsorg, som coronakrisen så tydligt illustrerar värdet av, är gröna då de har ett mycket litet klimatavtryck och i hög grad bidrar med samhällsnytta. Tjänstesektorn behöver växa, med särskilt fokus på att gynna en cirkulär ekonomi.

Nystarta Sveriges beredskapsarbete mot klimatförändringar

Klimatanpassa samhället. Flertalet åtgärder behöver vidtas för att stärka hela samhällets motståndskraft. Sveriges självförsörjningsgrad av livsmedel måste stärkas. Beroendet av importerade insatsmedel kan minskas genom en omställning till ett ekologiskt, fossilfritt och mer diversifierat jordbruk, vilket dessutom bidrar till ökad kolinlagring och en rikare biologisk mångfald. Fler våtmarker bör återskapas, då de skyddar vid torra och bränder, minskar riskerna för översvämning och ökar grundvattenbildningen. Sårbarhet mot översvämningar kan minskas genom att undvika att bygga alltför strandnära. Ett mer diversifierat skogsbruk kan göra skogar mer motståndskraftiga mot torra somrar och nya skadeinsekter.

Stärk beredskapen mot naturkatastrofer. Gör en plan och skjut till rejält med resurser i statens budget för åtgärder som ska stärka Sveriges beredskap mot naturkatastrofer.

Satsa på hållbara transporter och energisystem

Utbyggnad av järnvägen. Det svenska järnvägsnätet är i stort behov av upprustning och utbyggnad, såväl av stambanor som regionala järnvägar. En ambitiös satsning på järnvägen bidrar till ett mer hållbart transportsystem och skapar samtidigt många jobb.

Energieffektivisera Sverige. Det finns en betydande potential för energieffektivisering inom samtliga sektorer. Genom riktade styrmedel som direkta investeringsstöd kan investeringarna i energieffektivisering ökas inom bostäder, service och industri. Det har potential att generera jobb på kort sikt samtidigt som det gör Sverige bättre rustat för framtiden. Genom att genomföra investeringar i bland annat isolering, effektiv uppvärmning, smart styrning och energieffektiva produkter i närtid kan kostnader sänkas på sikt, vilket ökar både konkurrenskraft och förbättrar inomhusmiljöer. Satsningar kan ske i såväl miljonprogram och villor som i servicesektorn och energiintensiv industri. Förutom att framtidssäkra dessa sektorer genom sänkta kostnader rustar det Sverige för ökad elanvändning genom elektrifiering av transport- och industrisektorerna och möjliggör samtidigt bibehållen elexport, vilket medför stor klimatnytta i våra grannländer.

Utbyggt och förstärkt elnät. Det råder kapacitetsbrist i svenskt elnät på olika ställen runt om i landet, vilket kan hindra såväl nya kunder som nya anläggningar med förnybar elproduktion. Genom storsatsning på elnätet kan den pågående elektrifieringen snabbas på.

Särskilda satsningar på efterfrågeflexibilitet. För att möjliggöra omställningen till ett helt förnybart elsystem behövs nya verktyg för att hantera variationerna i elsystemet. För att snabba på utvecklingen av lösningar för efterfrågeflexibilitet kan ett särskilt investeringsstöd krävas.

Utbyggnad av förnybar energi. Chefen för det internationella energiorganet IEA har föreslagit att regeringar tar tillfället i akt att snabba på energiomställningen genom stimulanspaket som fokuserar på ren energi. I Sverige bär vindkraften redan sina egna kostnader, men exempel skulle kunna vara att öka solelsstödet och att slopa anslutningsavgifter för havsbaserad vindkraft.

Utbyggnad av kollektivtrafik. Kraftfulla investeringar för utbyggd fossilfri kollektivtrafik bör göras, såväl i storstäder som på landsbygden. Satsningar bör ske på spårburen trafik för hög kapacitet där det är lämpligt, kompletterat med el- eller biogasdrivna bussar med hög framkomlighet. Statliga pengar bör också riktas till kommuner för utbyggnad av gång- och cykelvägar. En möjlighet är att ge Stadsmiljöavtalen kraftigt utökade resurser för investeringar, inklusive en mer aktiv handledning för att underlätta kommuners och regioners ansökningar. Det möjliggör satsningar på hållbar stadsutveckling och bostadsbyggande.

Gör gröna näringar gröna på riktigt

Omställning av jordbruket. Stärk incitamenten för en omställning till ett ekologiskt, fossilfritt och mer diversifierat jordbruk. Därmed minskar Sveriges beroende av importerade insatsmedel som handelsgödsel och bekämpningsmedel, och ökar på så sätt vår motståndskraft mot störningar. Åtgärderna skulle även bidra till ökad kolinlagring, minskad övergödning och en rikare biologisk mångfald, samtidigt som nya jobb skapas på landsbygden då den här typen av jordbruk är mer arbetsintensivt.

Omställning av skogsbruket. Skapa incitament för en omställning till ett hyggesfritt och klimatanpassat skogsbruk, med mer fokus på skogsindustriprodukternas kvalitet och vidare förädling. Det skulle skapa nya jobb, gynna biologisk mångfald och bidra till klimatarbetet. Genom att öka mångfalden i skogen, stärks även ekosystemens motståndskraft mot klimatförändringar och andra störningar.

Restaurering av skadade ekosystem. Återvätning av våtmarker är arbetsintensivt och kräver statlig finansiering. En återvätning av exempelvis 330 000 hektar skogs- och jordbruksmark under kommande femårsperiod skulle minska på utsläppen med ungefär 3 miljoner ton koldioxidekvivalenter årligen och bromsa förlusten av biologisk mångfald, samtidigt som det skulle skapa jobb på landsbygden.

Satsning på naturturism. Att semestra lokalt minskar fossila utsläpp kopplade till transporter, skapar nya arbetstillfällen på landsbygden och får ut människor i naturen. Det är väl dokumenterat att naturupplevelser bidrar till människors välmående och hälsa. Satsningar som exempelvis restaurering av ekosystem och utbyggnad av vandringsleder skulle förstärka möjligheterna för naturturism.

Mer nytta från mindre resurser

Förläng livslängden på material och produkter. Genom väl utformade hyberavdrag och producentansvar för textil, som just nu är under utredning, kan rejäla kliv för att gynna smartare brukande och/eller affärsmodeller som skulle minska nyproduktion och resursanvändning, förlänga livet på produkter, öka återbruket och premiera återvinningsbarhet. Det skulle stötta, lokala kvalificerade arbeten med reparationer, redesign, rekonstruktion och upcycling.

Finanssektorn

Revidera banklagen. Den nödvändiga omställningen skulle underlättas om bank- och finansverksamhet alltid levererade samhällsnytta, med särskilt fokus på hållbarhet. Det skulle kunna främjas genom att reformera lagen om bank och finansieringsrörelsen, som lägger fast hur finansaktörers samhällsmiljöarbete skall bedrivas i verksamhet och kontakter med intressenter. Med en sådan reformering skulle samhället också vara bättre förberett för att i en framtida kris styra krispaket och utlåning till företag som har en långsiktig hållbar affärsidé, utan särskilda villkor.

Upprätthåll global solidaritet

Bistånd och klimatfinansiering. Människor som lever i fattigdom i låg- och medelinkomstländer är de mest sårbara för såväl coronaviruset, utarmningen av den biologiska mångfalden som klimatförändringarnas konsekvenser. Sverige måste bistå sårbara länder i att både hantera de humanitära behoven till följd av pandemin och i genomförandet av klimatåtgärder. Därför är det viktigt att Sverige behåller nuvarande enprocentsmål samt fortsätter att verka för att additionell klimatfinansiering till låginkomstländer.

Demokratiskt utrymme. Den pågående coronakrisen har lett till att ett flertal länder infört restriktioner i såväl mötesfrihet som andra medborgerliga fri- och rättigheter. Medan vissa begränsningar i ett kortsiktigt perspektiv kan vara motiverade för att minska

smittspridningen, är det av största vikt att åtgärderna inte syftar till att kväsa civilsamhället och minska det demokratiska utrymmet. Tillfälliga restriktioner måste därför upphöra så snart läget tillåter och Sverige bör inom ramen för sin nyligen lanserade demokratisatsning fästa särskilt stor vikt vid civilsamhällets utrymme.

Internationella förhandlingar. Trots den rådande situationen är det viktigt att inte tappa tempo i det internationella miljöarbetet. Därför måste Sverige och EU driva på för höga ambitionsnivåer inom klimatförhandlingarna och förhandlingarna inom FN:s konvention för biologisk mångfald, samt att arbetet fortgår även om toppmöten skjuts upp.